

A helyi önkormányzatok történetének feltárásával közelebb juthatunk annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy miről is szól valójában egy-egy XVIII–XIX. századi falu története. Ehhez nemcsak a helyi önkormányzatoknak a történetét kell leírni, hanem kutatni kell a kapcsolataikat, az egymáshoz való viszonyulásuknak a történetét is. Meg kell figyelni azt, hogy a különböző feladatok ellátására létrejött szervezetek miben működtek együtt, s miben voltak ellentétek. Ugyanez elmondható a XIX–XX. századi falu történetéről, legfeljebb a kutatást a felsorolt szervezetek mellett ki kell terjeszteni az egyesületekre és a pártokra is. Fontos kérdés, hogy melyik szervezet volt a vezető szerep a falu életét meghatározó döntésekben. Alsóörs történetében pl. a nemes és agilis közbirtokosság – a beházasodások következtében a falu egyre nagyobb részét befogadva – nagyobb szerepet játszott, mint a községi előljáróság. Balatonfüreden fordított a helyzet, a községi előljáróság volt a vezető szerep, s még különálló hegyközségi önkormányzat sem létezett: volt hegybírájuk, de a hegység jegyzői és esküdői feladatait a községi jegyző és esküdtek látták el.

Lichtneckert András

Ki volt Zágoni Debreczeni János?

A Honismeret 2009. évi 4. száma közölte Zágoni Debreczeni János római katolikus főpap: „Néhány szó nemzeti hagyományaink és tájszógyűjtés ügyében” című dolgozatát, amely Vasárnapi Újság 1859-es évfolyamában jelent meg. A dokumentumhoz fűzött szerkesztői megjegyzés néhány adatot közölt róla. A folyóirat olvasói azonban nem elégedhetnek meg ennyivel. Éppen ezért néhány adattal kiegészítem rá vonatkozó ismereteinket, a teljesség minden igénye nélkül.

Zágoni Debreczeni János székely családból származott. Őseinek 1662-ben I. Apafi Mihály adott nemességét hadi érdemeikért Zágoni előnévvel. A hitújítás időszakában elődei reformátusok lettek, de később nagyapja katolizált. Apja később Szegeden telepedett le, itt született 1836. március 21-én. Szülei iparosok voltak. Az elemi iskolát és a gimnáziumot szülővárosában végezte a helyi piaristák híres gimnáziumában. Egyik tanára, Csaplár Benedek neves tudós volt, akinek ösztönzésére kezdett nyolcadikos gimnazista korában adatokat gyűjteni Ipolyi Arnold 1854-ben megjelent Magyar Mythológia című munkájához. Ipolyi Debreczeni adatait munkájában négy helyen is hasznosította.

A kitűnő eredménnyel végzett gimnáziumi tanulmányai után 1854-ben az egri Papnevelő Intézetbe került, ahol a Kispapok Egyházirodalmi Iskolájában egy bibliai tárgyú értekezésével és egy alkalmi szentbeszédével díjat nyert. 1858. augusztus 29-én szentelték áldozópappá. A teológia elvégzése után az év augusztusában Tiszaörsre nevezték ki káplánnak. A faluban buzgón gyűjtötte a népeletre vonatkozó adatokat, amit Czuczor Gergely és Fogarasi János használt fel az általuk szerkesztett Magyar nyelv szótárában.

1859-ben Egyekre került káplánnak Tárkányi Béla neves papköltő mellé. Ekkor dolgozott Tárkányi a Biblia fordításán, amelyhez Debreczeni János értékes nyelvtani megjegyzéseket fűzött. 1861-ben főpásztorra Törökszentmiklóásra rendelte káplánnak, ahol akkor Ipolyi Arnold volt a plébános. Ipolyi a fiatal papot a tudomány iránti szeretetre sarkallta. A városban Debreczeni az ő hatására kezdett középkori műépítéssel foglalkozni.

1863-ban érkeke Jászberénybe küldte káplánnak. 1864 júliusában azonban Bartakovics Béla érsek hajdúböszörményi plébánosnak nevezte ki. Még ebben az évben a római katolikus iskolába új kályhát rakatott, 1865-ben a templomba új orgonát készíttetett, és a plébánián, mivel ott nem volt könyvtár, parókiaiális bibliotékát állított fel. 1867-ben kijavíttatta a plébánia épületét.

Négy évig itteni szolgálata után lemondott állásáról és Egerbe költözött. Itt a Foglár-féle intézet igazgatója lett, illetve főegyházmegyei karkáplán és hitoktató. Ebben az időben szellemi fejlődésére nagy hatással volt Ipolyi Arnolddal, Tárkányi Bélával és Szvorényi Józseffel való barátsága.

Debreczenit 1872 augusztusában karcagi plébánosnak nevezték ki. A város lakosságának többsége református és nagy gondok voltak az egyházi élet körül. Lelkipásztori buzgósága, erélye és szívós kitarása révén a zavarok az egyházközségben megszűntek, s Karcag az egyházmegye legrendezettebb katolikus egyházközsége lett. Az új helyen való plébánosi működésének első dolga volt a parókia épületének kijavítása, amelyre 1873-ban került sor. 1875-ben a templom belsejét festette ki. Még ebben az évben arra kérte érsekét, hogy járuljon hozzá egy új templom építéséhez, mivel a meglévő már nem volt elegendő a hívek befogadására. 1882-ben a templomba új padokat készíttetett, a plébánosi épülethez melléképületeket hozatott tető alá. 1885-ben az iskolaépület részére telket vásárolt és a lelkészlakot is helyreállíttatta.

Az új templom építtetése azonban sokáig elhúzódott. Ebből kiindulva 1886-ban új beadványt intézett főpásztorához. A terv azonban ismeretlen okból karcagi plébánossága időszakában nem valósult meg. 1879-től a plébánosságán kívül még más munkát is végzett. Ugyanis a püspökladányi esperesi kerület esperesévé nevezték ki. Sem előtte, sem utána nem volt az egyházmegyében olyan főesperes, aki hozzá hasonló tevékenységet fejtett volna ki. Egyfolytában látogatta a kerület egyházközségeit, s tapasztalatait egy vastag füzetben összegezte és azt egyházi főhatósága elé terjesztette. Ő volt a Tanító Egyesületi Kör elnöke is. 1886-ban a király érseke felterjesztésére tiszteletbeli kanonokká nevezte ki, 1888 őszén pedig szabolcsi főesperes lett.

1890 májusában tényleges kanonoki kinevezést kapott. Az év májusában az egri Papnevelő Intézet kormányzója, valamint rektora, 1892-ben a Szent Györgyről nevezett gottáli címzetes apát lett. 1902-ben főszékesegyházi főesperessé lépett elő. 1903-ban éneklő kanonok, 1907-ben pedig olvasó kanonok lett. 1914 júliusában elnyerte a sebenkői választott püspöki címet. 1919 októberében addigi papi működése elismerésképpen megkapta a II. osztályú Vaskorona-rendet. 1919-ben nagyprépostnak, illetve érsekhelyettesnek nevezték ki.

Debreczeni János hosszú ideig példaképként élt paptársai emlékezetében. Az ő legtalálhatóbb jellemzője, hogy *jó pap* volt. Gyakran misézett és végtelen szorgalommal végezte a szentolvasót. Minden héten egy teljes órát töltött el szentségimádással. Ő kezdeményezte Egerben a Jézus Szent Szíve és a Mária Szíve Társulat létrehozását. Mint teológiai tanár s előljáró, mindig szigorú volt, de szavain mindig átsütött a jóakaró szív melege. Szigorú volt, de hallgatóit, paptársait sohasem sértette meg. Izzó hazafias érzés hatotta át. Tözszyökeres magyar kifejezésekkel élt beszédeiben. Különösen akkor lobbant lángra, amikor a negyvennyolcas idők szegedi népdalairól beszélt.

Anyagi javait jórészt már életében a legszigorúbb egyházas felfogás szemmeltartásával szétosztogatta. Egy vaskos füzet őrzi keltezés és összegek feltüntetésével jótékonyágának tételeit. Oldalakat lehet kitölteni adományai felsorolásával. Most csak a legfontosabb adományait írom le. 1888-ban az Egri Egyházmegyei Irodalmi Egyletnek mintegy 230 kötetből álló könyvet és folyóiratot adott. Ebben megtalálhatók voltak a Magyar Sion, a Történeti Tár, a Magyar Nyelvőr, az Irodalmi Szemle, a Religio és az Egri Egyházmegyei Közlöny kötetei. 1905 májusában a felvidéki konicricai villáját a hozzá tartozó telekkel a szepesi egyházmegyének adományozta, hogy szegény paptársai ott nyaraljanak. 1916-ban a szegedi fogadalmi templom főoltárképének megfestésére 20 ezer koronát adományozott. Ugyanebben az évben az egri főszékesegyház részére 2000 koronát, az egyházi papi nyugdíjintézetnek szintén 2000 koronát, a papnevelő intézetnek 2000 koronát, a Szent József Internátus tőkéjének gyarapítására 3600 koronát, az egyházi kántortanítói nyugdíjintézet alapítójának növelésére szintén 2000 koronát adott. Sőt, 1916-ban még a kalocsai érsekség részére, a törökországi magyar missziók céljaira 10 ezer koronát adott. 1917-ben az egri Szent József Internátusában nevelődő „egy jámbor és istenfélő, falusi családból származó, tehetséges fiú ellátására, ruházkodására és egyéb költségeire” 10 ezer korona készpénzt és 40 ezer korona kölcsönkötvényt ajándékozott. 1918-ban gyémántmiséje alkalmából 80 ezer magyar korona járadéki kölcsönkötvényt juttatott a kisújszállási egyházközségnek. Ennek háttérben az állott, hogy mint karcagi plébános vágyott arra, hogy a kálvinizmus gócpontjain missziós egyházat alapítson. Ő erre a célra Kisújszállást szemelte ki, s 1908-ban itt építtetett egy templomot, amelyre 25 ezer koronát adott. 1919 márciusában az egri liceumi képtárnak felajánlotta Rafael:Krisztus sirbátételét ábrázoló képének másolatát és Kracker János Lukács két eredeti festményét (Urunk születése, a Napkeleti bölcsek imádása). Adományiért sohasem várt hálát. Azokat úgy adta, hogy azzal ne sértse meg mások önértetét.

Debreczeni János, ha ideje engedte, a tollat is buzgón forgatta. A Vasárnapi Újságban 1859-ben közölt cikkén kívül több munka is fűződik nevéhez. 1865-ben az Egri Naptárban jelent meg: A kereszténység küzdelme a pogánysággal hazánkban című cikke. 1867-ben a Religióban tette közzé Debreczeni levelek címmel a protestáns türelemről, s egyéb protestáns dolgokról szóló cikksorozatát. 1878-ban az Egri Népkönyvtár I. kötetében jelent meg a Téli esték című összeállítás, amelyben közreadta Kapisztrán Szent János életrajza című dolgozatát. Vallási, nevelési, történeti és egyháztörténeti tárgyú cikkei jelentek meg: a Religióban (1866–1868), a Szegedben (1866–1867), a Jász-Nagykun-Szolnokban (1877–1878), a Magyar Államban (1874, 1879), az Egri Egyházmegyei Közlönyben (1871, 1881–82, 1884). Több közleménye jelent meg a Hazánkban, a Katolikus Társadalomban, a Katolikus Néplapban, az Egerben. Ezekben kívül két önálló munkája is napvilágot látott. Az egyik Erzsébet királynő gyermekének születése alkalmából íródott 1868-ban. A másik A szentek élete (Eger, 1860–1878). Ebben a munkában társszerzői voltak Zalka János és Zsikovics Ferenc. Önálló munkát tervezett írni Jézus Szentséges Szíve és a Boldogságos Szűz Mária Szeplőtelen Szíve címmel az ilyen nevű társulatok használatára. Sőt, a kispapok részére Lelkipásztorokodástan címmel tankönyvet akart összeállítani.

Még 1869-ben Zsendovics Józseffel, Zsasskovszky Józseffel, Vincze Alajossal, Katinszky Gyulával, Bydeskuthy Gyulával kezdeményezte az Egri Egyházmegyei Közlöny című folyóirat megindítását, amelynek ő lett az első szerkesztője.

1921. március 25-én Egerben hunyt el élete 86. évében. Földi maradványait az egri Főszékesegyházi kriptában helyezték örök nyugalomra.

Források és irodalom: Az Egri Érseki Levéltár: Zágoni Debreczeni Jánosra vonatkozó személyi iratok. – A hajdúböszörményi és a karcagi egyházközség iratai. – *Baráczius József*: Zágoni Debreczeni János gyémántmisés pap. Egri Egyházmegyei Közlöny. 1918. évf. – *Baráczius József*: Cipruság Debreczeni János koporsójára. Egri Egyházmegyei Közlöny. 1921. évf. – *Gulyás Pál*: Magyar írók élete és munkái. V. Bp. 1943. – *Koncz Akos*: Az egri egyházmegyei papok az irodalom terén. Eger 1892. – *Kriston Endre*: Debreczeni János 1836–1921. Egri Egyházmegyei Közlöny. 1921. évf. – *Szimyei József*: Magyar írók élete és munkái. II. Bp. 1893.

Szecső Károly

Magyarország forgalmi pénzei 1892–1914 között¹

Habár az 1892. évi XVII–XXI. törvénycikk² bevezették a koronát, mint új pénzegységet, kizárólagos törvényes értékű azonban csak 1900. január 1-jén vált az Osztrák-Magyar Monarchia területén. Ettől kezdve az összes állami, törvényhatósági és községi pénztár, valamint hivatal számadásait, az összes állami bevételt és kiadást kötelezően koronában kellett vezetni. A koronaérték felváltotta az 1858 óta érvényes ún. osztrák (forint) értéket. A régi és az új pénzrendszer értékegyége között az átváltási arány: 1 forint = 2 korona lett. Az érmeforgalommal kapcsolatban a koronaértékben való kötelező számítás bevezető törvénycikk úgy rendelkezett, hogy az előző pénzrendszer ezüst 1 forintosait korlát-

¹ Jelen tanulmány része a szerző doktori disszertációjának. A korona pénzrendszer tanulmányozásához rendelkezésre álló, általam is felhasznált levéltári és könyvtári források mennyisége óriási, s szép számmal lehet találni idegen nyelvű forrásokat és szakirodalmi munkákat is. A korszak magyar fém- és papírpénzeit, valamint a valutarendezés hátterét bemutató legfontosabb magyar nyelvű szakirodalmi munkák a következők: *Dr. Fellner Frigyes*: A valuta rendezése Magyarországon. Különös tekintettel a készpénzfizetések megkezdésére. Magyar Közgazdasági Könyvtár VI. Grill Károly Könyvkiadó-vállalat, Bp. 1911.; *Dr. Varga István*: Az újabb magyar pénztörténet és egyes elméleti tanulságai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1964.; *Rádóczy Gyula*: A legújabb kori magyar pénzek. (1892–1981). Corvina Kiadó, Bp. 1984.; *Dr. Égető Emese*: Az Osztrák-Magyar Monarchia pénzrendszere a századforduló idején. In: Pénzügyi Szemle, 1987. 4. sz. 297–307. old.; *Dr. Sára János*: A Habsburg-uralkodók kora és pénzverése Magyarországon. 1526–1918. Magyar Éremgyűjtők Egyesülete, Bp. 1991.; *Kövér György*: Az Osztrák-Magyar Bank 1878–1914. In: *Bácsi Tamás* (szerk.): A Magyar Nemzeti Bank története I. Az Osztrák Nemzeti Banktól a Magyar Nemzeti Bankig. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1993. 259–341. old.; *Leányfalusi Károly-Nagy Ádám*: A korona-fillér pénzrendszer. Magyarország fém- és papírpénzei 1892–1925. Magyar Éremgyűjtők Egyesülete, Bp. 2006.; *Adamovszky István*: Magyarország bankjegyei. A koronarendszer. 1892–1925. Reflex Kft, Bp. 2006.; *Dr. Garami Erika*: Pénztörténet. TAS–11 Kft, Bp. 2007.; *Adamovszky István*: Magyar érme katalógus. 1892–2008. adamo-ker bt., Bp. 2008.; *Adamovszky István*: Magyar bankjegy katalógus. 1759–1925. adamo-ker bt., Bp. 2009.

² 1892. XVII. Törvény-czikk [a továbbiakban tc. – a szerző] a koronaérték megállapításáról. In: *Corpus Juris Hungarici*. Magyar Törvénytar. [A továbbiakban MT. – A szerző.] 1892–1893. évi törvénycikkek. Millenniumi emlékkiadás. Jegyzetekkel ellátta: *Dr. Márkus Dezső*. Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Bp. 1897. 282–288. old., továbbá: Budapesti Közlöny. [A továbbiakban BpK. – A szerző.] Hivatalos lap. 1892. 183. sz. augusztus 11. 1–2. old.; Pénzügyi Közlöny. [A továbbiakban PK. – A szerző.] A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alá rendelt hatóságok, hivatalok és közegek számára. Kiadja a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium. 1892. 17. sz. augusztus 11. 949–956. old.; 1892. XVIII. tc. a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötendő szerződésről. In: MT. 1892–1893. 289–296. old.; BpK. 1892. 183. sz. augusztus 11. 2–4. old.; PK. 1892. 17. sz. augusztus 11. 957–966. old.; 1892. XIX. tc. az aranyforintra szóló kötelezettségnek koronaértékbeli aranyérmekben való teljesítéséről. In: MT. 1892–1893. 296. old.; BpK. 1892. 183. sz. augusztus 11. 4. old.; PK. 1892. 17. sz. augusztus 11. 966–967. old.; 1892. XX. tc. az osztrák-magyar bank alapszabályai 87. cikkének kiegészítéséről. In: MT. 1892–1893. 297. old.; BpK. 1892. 183. sz. augusztus 11. 4. old.; PK. 1892. 17. sz. augusztus 11. 968–969. old.; 1892. XXI. tc. némely államadósság beváltásáról s a koronaérték behozatalára szükséges arany beszerzéséről. In: MT. 1892–1893. 297–299. old.; BpK. 1892. 183. sz. augusztus 11. 5. old.; PK. 1892. 17. sz. augusztus 11. 969–972. old.